

Agenția Națională pentru
Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației a
Republicii Moldova

ANALIZA

pieței de furnizare cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate

la puncte fixe

Iterația V

Starea documentului:	Consultare publică
Perioada consultării publice:	27.11.2020 – 18.12.2020

1. Introducere	3
2. Analiza pieței cu amănuntul.....	7
2.1 Relația dintre piața cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe și piața cu amănuntul	7
2.2 Piața cu amănuntul a serviciilor de linii închiriate segmente terminale.....	9
2.3 Piața produsului cu amănuntul.....	11
2.3.1 Produsul focal cu amănuntul	11
2.3.2 Lista substituenților produsului focal cu amănuntul.....	12
2.3.3 Sumarul analizei pieței produsului cu amănuntul	15
3. Analiza pieței cu ridicata	16
3.1 Identificarea pieței furnizării cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe	16
3.2 Definirea pieței.....	18
3.3 Piața relevantă a produsului	19
3.3.1 Produsul focal	19
3.3.2 Lista substituenților produsului focal	19
3.3.2.1 Substituibilitatea ofertei cu ridicata	19
3.3.3 Sumarul analizei pieței produsului.....	27
3.4 Piața geografică	27
3.5 Aplicarea testului celor trei criterii	28
3.5.1 Barierele de intrare și ieșire	28
3.5.2 Tendințe spre concurență efectivă	29
3.6 Concluzii privind identificarea piețelor relevante.....	32
4. Concluzii generale.....	33

1. Introducere

În conformitate cu articolul 57 din Legea comunicațiilor electronice nr.241-XVI din 15.11.2007 (*republicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr. 399-410, art. 679*), cu modificările și completările ulterioare, în continuare denumită Legea nr. 241/2007, Agenția Națională pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației, în continuare denumită ANRCETI, identifică piețele relevante și efectuează analize de piață pe aceste piețe în scopul determinării faptului, dacă piața relevantă este suficient de competitivă, și al impunerii, menținerii, modificării ori retragerii obligațiilor speciale preventive. ANRCETI definește metodologia și criteriile de identificare a piețelor relevante și identifică aceste piețe, luând în considerare circumstanțele naționale specifice. De asemenea, ANRCETI publică lista piețelor relevante.

Procesul de identificare și analiză a piețelor relevante a fost stabilit în Regulamentul privind identificarea și analiza piețelor relevante din domeniul comunicațiilor electronice și desemnarea furnizorilor de rețele și/sau servicii publice de comunicații electronice cu putere semnificativă pe aceste piețe, aprobat prin Hotărârea Consiliului de Administrație al ANRCETI nr. 55 din 29 decembrie 2008 (*Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr.34-36 art. 117*), în continuare denumit Regulamentul nr. 55/2008.

Regulamentul prevede instrumentele (criteriile) utilizate de către ANRCETI în vederea analizei piețelor pentru identificarea piețelor relevante reglementării *ex-ante* (preventive), analiza în detaliu a piețelor relevante în vederea determinării furnizorilor cu putere semnificativă pe acestea și impunerii măsurilor *ex-ante* în sarcina acestor furnizori.

ANRCETI a efectuat analiza pieței de furnizare cu ridicata a unor segmente terminale de linii închiriate, indiferent de tehnologia utilizată pentru punerea la dispoziție de capacitate închiriată sau rezervată în anul 2011 (prima iterație), în anul 2013 (a doua iterație) și în anul 2015 (a treia iterație).

În cadrul celor 3 iterații ale Analizei pieței 6:

- această piață a fost identificată drept susceptibilă reglementării preventive;
- a fost desemnat S.A., „Moldtelecom” cu putere semnificativă pe piața respectivă;
- au fost impuse obligații speciale preventive în sarcina S.A., „Moldtelecom”.

Piața de furnizare cu ridicata a unor segmente terminale de linii închiriate, indiferent de tehnologia utilizată pentru punerea la dispoziție de capacitate închiriată sau rezervată (Piața 6) face parte din lista piețelor relevante din Recomandarea Comisiei Europene 2007/879/EC¹ privind piețele relevante de produse și de servicii din sectorul comunicațiilor electronice care pot face obiectul unei reglementări *ex-ante*, în conformitate cu Directiva 2002/21/CE a Parlamentului European și a Consiliului privind un cadru de reglementare comun pentru rețelele și serviciile de comunicații electronice.

Odată cu trecerea a 7 ani de la ultima revizuire a Recomandării privind piețele relevante (Recomandarea 2007/879/EC), Comisia, pe 9 octombrie 2014, a adoptat o nouă Recomandare cu privire la piețele relevante de produse și servicii din sectorul comunicațiilor electronice susceptibile reglementării preventive (în continuare Recomandarea 2014/710/EU²).

Concluzia în urma consultărilor publice a Recomandării 2014/710/UE, a studiului de experți (Ecorys, Idate, Icri: Future electronic communications markets subject to *ex ante*

¹<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:344:0065:0069:ro:PDF>

²<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014H0710&from=EN>

regulation, Final report, 18.9.2013³) furnizat Comisiei, și a discuțiilor Comisiei cu Grupul de lucru a experților BEREC este că Piața 6 “piața de furnizare cu ridicata a unor segmente terminale de linii închiriate, indiferent de tehnologia utilizată pentru punerea la dispoziție de capacitate închiriată sau rezervată” din Recomandarea 2007/879/EC este susceptibilă reglementării *ex-ante*. Părțile interesate au accentuat totuși asupra necesității redefinirii pieței relevante menționate, având în vedere evoluția pieței, dezvoltarea tehnologică, utilizatorul-țintă al produselor de pe piața dată etc.

Ținând cont că în sectorul comunicațiilor electronice produsele și serviciile evoluează continuu ca rezultat al dezvoltării tehnologice (un exemplu fiind fenomenul convergenței, conform căruia produse similare pot fi furnizate prin intermediul diferitor tipuri de rețele), definițiile piețelor relevante se pot modifica în timp, pe măsură ce caracteristicile produselor și ale serviciilor pot evolua, iar posibilitățile de substituire din perspectiva cererii și a ofertei pot suferi modificări.

Menționăm că Recomandarea 2007/879/CE conținea următoarele piețe de furnizarea cu ridicata a serviciilor de acces la un punct fix:

- piața accesului cu ridicata la infrastructura de rețea la un post fix (Piața 4);
- piața accesului cu ridicata la comunicații în bandă largă (Piața 5);
- piața de furnizare cu ridicata a unor segmente terminale de linii închiriate, indiferent de tehnologia utilizată pentru punerea la dispoziție de capacitate închiriată sau rezervată (Piața 6).

Aceste piețe au fost identificate de către ANRCETI drept susceptibile reglementării preventive, au fost identificați furnizorii cu putere semnificativă pe aceste piețe și impuse obligații speciale preventive în sarcina acestor furnizori pentru remedierea problemelor concurențiale.

Recomandarea 2014/710/UE propune autorităților de reglementare o nouă abordare în ceea ce privește definirea și analiza piețelor relevante în care sunt prezente servicii cu ridicata de acces la puncte fixe. Aceste piețe au fost divizate convențional în:

- **Mass-market:** piețe relevante cu servicii de acces de larg consum, în care piața 4 din Recomandarea 2007/879/CE a fost redefinită în piața de furnizare cu ridicata de servicii de acces local la puncte fixe (Piața 3a), iar piața 5 din Recomandarea 2007/879/CE a fost redefinită în piața de furnizare cu ridicata de servicii de acces central la puncte fixe pentru produse de larg consum (Piața 3b); și

- **High-quality access:** piață relevantă cu servicii de acces de înaltă calitate, unde piața 6 din Recomandarea 2007/879/CE a fost redefinită în piața de furnizarea cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe (Piața 4).

Nota explicativă la Recomandarea 2014/710/UE menționează că divizarea dată a fost oportună urmare a analizei cererii serviciilor de acces la puncte fixe atât pe piața cu ridicata, cât și pe piața cu amănuntul. Analiza efectuată a demonstrat că există o diferență semnificativă între caracteristicile produselor solicitate de utilizatorii finali persoane fizice și anumite persoane juridice (de obicei companii mici și mijlocii) pe de o parte și persoane juridice (de obicei companii mari cu mai multe filiale/subdiviziuni dispersate teritorial) cu necesități specifice (produse cu caracteristici de înaltă calitate cel mai des necesare pentru conectarea subdiviziunilor/filialelor companiilor mari) pe de altă parte.

³<https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/future-electronic-communications-markets-subject-ex-ante-regulation>

Agencia Națională pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației

La nivelul pieței cu amănuntul, pentru a satisface cererea utilizatorilor persoane juridice cu servicii de acces de înaltă calitate la un punct fix (foarte des utilizate pentru conectarea subdiviziunilor/filialelor), furnizorii alternativi pot utiliza propria rețea sau să achiziționeze produse de acces la nivelul pieței cu ridicata, acestea fiind de obicei segmentele terminale de linii închiriate (bazate pe interfețe tradiționale și alternative) sau alte produse de pe piața cu ridicata care permit furnizarea serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe pe piața cu amănuntul.

Cu privire la natura pieței furnizării cu ridicata a accesului de înaltă calitate la puncte fixe Nota explicativă la Recomandarea 2014/710/UE constată următoarele:

„...o piață de furnizare cu ridicata a accesului de înaltă calitate include o gamă mai largă de produse de acces, necesare pentru a satisface cererea furnizorilor-solicitanți pe piața cu ridicata (și, ca rezultat, cererea pe piața cu amănuntul a persoanelor juridice) și care prezintă caracteristici cum ar fi: (i) disponibilitate garantată și calitatea înaltă a serviciilor în toate circumstanțele, inclusiv acorduri privind nivelul de calitate a serviciului (SLA - Service Level Agreement), suport clienți în regim 24/7, timp scurt de remediere a defecțiunilor tehnice și redundanță, caracteristici adresate, de obicei, nevoilor utilizatorilor finali persoane juridice mari; (ii) gestionare calitativă a rețelei, inclusiv a backhaul-ului, care rezultă în viteze de upload adecvate pentru utilizarea în scopuri comerciale și rate scăzute de partajare a conexiunii; (iii) posibilitatea de a accesa rețeaua în puncte geografice definite, mai degrabă, în funcție de densitatea și distribuția utilizatorilor persoane juridice, decât, a utilizatorilor persoane fizice (utilizatorii produselor de acces de larg consum)...”.

Caracteristicile date ale serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe corespund celor prezente pe piața de furnizare cu ridicata a unor segmente terminale de linii închiriate, indiferent de tehnologia utilizată pentru punerea la dispoziție de capacitate închiriată sau rezervată.

Astfel, în Recomandarea 2014/710/UE, Piața 6 “furnizare cu ridicata a unor segmente terminale de linii închiriate, indiferent de tehnologia utilizată pentru punerea la dispoziție de capacitate închiriată sau rezervată” din Recomandarea 2007/879/EC a fost redefinită, astfel:

Piața 4: furnizare cu ridicata de servicii de acces de înaltă calitate la puncte fixe (WHQA – wholesale high-quality access provided at a fixed location);

Această piață reprezintă o piață cu ridicata integrată pe verticală care este utilizată pentru furnizarea:

- a) serviciilor cu amănuntul de telefonie, acces la Internet sau servicii de retransmisie a programelor audiovizuale;
- b) serviciilor cu ridicata pentru alți furnizori de servicii, utilizate de către aceștia pentru extinderea propriei rețele sau furnizarea serviciilor la nivelul pieței cu amănuntul.

Ținând cont de cele menționate ANRCETI în 2017 (iterația 4) a efectuat analizei Pieței 6 din perspectiva Recomandării 2014/710/UE și a redefinit-o astfel: *pieța serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe*. Astfel, în urma analizei pieței date:

- această piață a fost identificată drept susceptibilă reglementării preventive;
- a fost desemnat S.A., „Moldtelecom” cu putere semnificativă pe piața respectivă;

Agencia Națională pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației

- au fost impuse obligații speciale preventive în sarcina S.A., „Moldtelecom”.

Pentru efectuarea prezentei analize de piață, ANRCETI a expediat spre completare furnizorilor de rețele și/sau servicii publice de comunicații electronice un Chestionar de date statistice privind segmentele terminale de liniile închiriate. Chestionarul dat, precum și Instrucțiunea privind completarea acestuia fiind disponibile pe pagina de Internet a ANRCETI, la compartimentul „Pagina furnizorului”, sub-compartimentul „Formulare”. Procesul de colectare a datelor s-a desfășurat în perioada 22.10.2020 – 06.11.2020.

Informațiile și datele obținute în baza chestionarelor au stat la baza fundamentării deciziilor de reglementare ale ANRCETI în ceea ce privește analiza pieței de furnizare cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe.

ANRCETI va face publică analiza și va prezenta Consiliului Concurenței, în termen de 3 zile lucrătoare din data adoptării, deciziile ce conțin identificarea pieței relevante, desemnarea furnizorilor cu putere semnificativă pe piața relevantă și impunerea obligațiilor speciale în sarcina furnizorilor cu putere semnificativă pe piața relevantă.

Procesul de consultare

Proiectul analizei pieței de furnizare cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe (iterația 5) se propune spre consultare publică începând cu data de 27.11.2020.

Data limită de prezentare a recomandărilor este 18.12.2020. Comentariile și propunerile pot fi adresate în format electronic la adresa e-mail: office@anrceti.md și pe suport de hârtie la adresa ANRCETI:

Bd. Ștefan cel Mare, 134, MD-2012,

CHIȘINĂU, REPUBLICA MOLDOVA

Fax: 022 222885

2. Analiza pieței cu amănuntul

Cererea pentru produse de pe piața serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe derivă, în cele din urmă, de cererea utilizatorilor finali pentru servicii cu amănuntul de linii închiriate din aval, care pot fi furnizate utilizând serviciul cu ridicata pe de această piață, astfel că analiza pieței cu amănuntul este importantă pentru analiza ulterioară a pieței cu ridicata.

ANRCETI a efectuat analiza pieței cu amănuntul, în baza datelor raportate de furnizorii serviciilor de comunicații electronice, conform Chestionarului menționat în capitolul anterior, pentru anii 2017-2019.

În conformitate cu recitalul (7) din Recomandarea 2014/710/UE punctul de plecare pentru identificarea piețelor cu ridicata, care pot face obiectul reglementării *ex ante*, este analiza piețelor cu amănuntul corespunzătoare. Analiza piețelor cu amănuntul se efectuează luând în considerare substituibilitatea din punctul de vedere al cererii și, dacă este cazul, al ofertei, dintr-o perspectivă orientată spre viitor pentru un orizont de timp dat, utilizând Testul Monopolistului Ipotetic.

Testul Monopolistului Ipotetic (TMI)

Testul Monopolistului Ipotetic începe prin identificarea unui produs focal, adică produsul cel mai îngust definit care în mod evident se află pe piața analizată. Această piață poate include și alte produse candidat în dependență de substituibilitatea dintre produsul candidat și produsul focal. Vor fi analizate 3 forme ale substituibilității produselor:

- i. substituibilitatea ofertei;
- ii. substituibilitatea cererii cu ridicata;
- iii. substituibilitatea cererii cu amănuntul.

La efectuarea TMI este analizat un monopolist ipotetic și se verifică dacă o majorare mică dar semnificativă (creștere de 5-10%), non-tranzitorie (cel puțin cu durata de 1 an) a prețului produsului focal ("SSNIP - Small but Significant and Non-transitory Increase in Price") ar putea fi profitabilă.

Aceasta presupune că fiecare substituent candidat este testat prin TMI dacă produce suficientă presiune competitivă asupra produsului focal. În cazul când SSNIP este profitabil, aceasta va fi o dovadă că produsul candidat nu este capabil să substituie produsul focal și nu poate fi inclus în limitele pieței produsului.

Dacă creșterea prețului produsului focal nu este profitabilă, definiția serviciului trebuie extinsă pentru a include serviciile care pot substitui produsul focal.

2.1 Relația dintre piața cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe și piața cu amănuntul

După cum a fost menționat serviciile furnizate pe piața **de acces de înaltă calitate la puncte fixe** sunt servicii cu ridicata de segmente terminale de linii închiriate, indiferent de tehnologia utilizată pentru punerea la dispoziție de capacitate închiriată sau rezervată. Furnizarea serviciilor de linii închiriate segmente terminale reprezintă furnizarea unor capacități de transmisie dedicată între puncte fixe prin intermediul conexiunilor cu sau fără fir, care de regulă presupun realizarea unei conexiuni nepartajate, viteze simetrice de download și

upload, suport tehnic de înaltă calitate, termeni restrânși de remediere a defecțiunilor tehnice și altele.

Achiziționarea cu ridicata a serviciilor de linii închiriate segmente terminale permite furnizorilor de servicii și rețele de comunicații electronice să furnizeze servicii de linii închiriate pe piața cu amănuntul, care pot fi utilizate pentru o varietate de servicii cum ar fi servicii voce (fix și/sau mobil), comunicații video și de date. Relația dintre furnizarea serviciilor cu ridicata a liniilor închiriate segmente terminale și serviciile furnizate pe piața cu amănuntul este ilustrată în figura ce urmează.

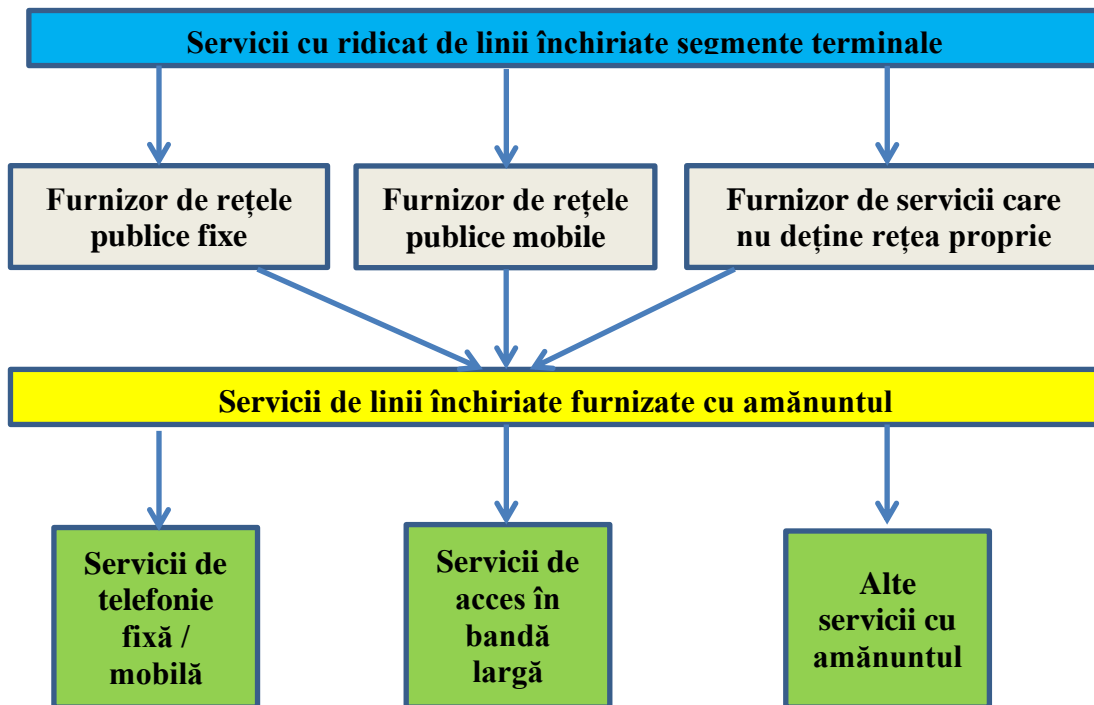

Figura 1. Relația dintre piața furnizării cu ridicata a serviciilor de linii închiriate segmente terminale și piața furnizării cu amănuntul a serviciilor de comunicații electronice

În mod tradițional, serviciile de linii închiriate cu amănuntul sunt solicitate de organizații din sectorul privat (persoane juridice) și din sectorul public (instituții publice), pentru a utiliza o mare varietate de aplicații TIC, cum ar fi accesul la Internet, rețele private de voce și date, servicii bazate pe cloud, backup și recuperare în caz de dezastru, aplicații de monitorizare la distanță și telemetrie etc. Serviciile cu amănuntul de linii închiriate sunt, de asemenea, utilizate pentru a construi rețele virtuale private (VPN) care permit organizațiilor să interconecteze locații de afaceri, inclusiv centrele de date, astfel încât filialele/subdiviziunile dispersate teritorial să poată schimba date și accesa aplicații corporative.

Serviciile cu ridicata de linii închiriate segmente terminale permit furnizorilor să ofere servicii de linii închiriate cu amănuntul utilizatorilor care nu pot fi deserviți prin utilizarea propriei rețele. Furnizarea serviciilor de linii închiriate segmente terminale pe piețele cu ridicata și cu amănuntul, din perspectiva furnizorilor de rețele și servicii, presupune punerea la dispoziția unui alt furnizor sau unui utilizator final a unor segmente terminale sau segmente totale de linii închiriate, prin care să fie posibilă realizarea unei capacități de transmisie simetrică, dedicată, permanentă și necomutată între două sau mai multe puncte terminale (linii

închiriate - segmente totale), inclusiv, dacă este cazul, să asocieze serviciul de linii închiriate-segmente terminale cu segmente de capacități-trunchi între punctele de interconectare ale segmentelor terminale de linii închiriate. Segmentele de rețea, care sunt implicate în furnizarea serviciilor de linii închiriate segmente terminale sunt prezentate în Figura 2.

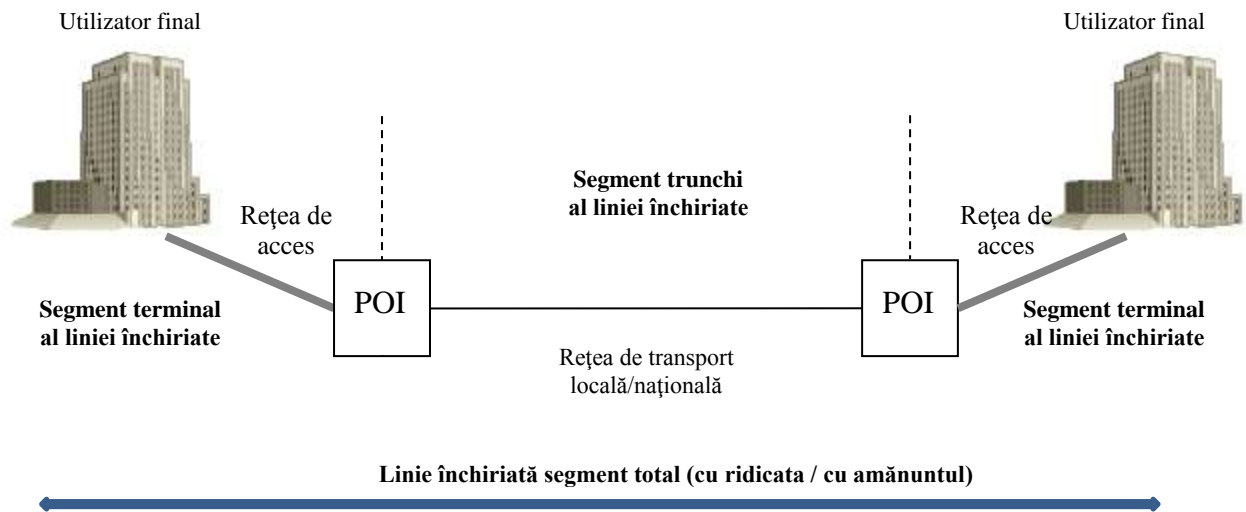

Figura 2. Segmentele de rețea utilizate pentru furnizarea serviciilor de linii închiriate segmente terminale cu ridicata sau cu amănuntul.

În dependență de infrastructura dezvoltată și de segmentele rețelei utilizate pentru furnizarea serviciilor de linii închiriate segmente terminale, furnizorii acestor servicii pot fi grupați în 3 categorii:

- furnizorii independenți: aceștia furnizează servicii de linii închiriate utilizând preponderent rețeaua proprie și infrastructura asociată și, prin urmare, nu se bazează pe servicii cu ridicata furnizate de alți furnizori. Furnizorii independenți, de regulă, dețin toate elementele infrastructurii necesare de pe segmentele rețelei de acces și de transport local/național, pentru a furniza servicii de acces de înaltă calitate la puncte fixe;
- furnizorii care achiziționează serviciile de linii închiriate segmente terminale: acești furnizori achiziționează servicii cu ridicata de pe piața serviciilor linii închiriate segmente terminale și le utilizează pentru furnizarea serviciilor cu ridicata și/sau cu amănuntul. Acești furnizori au de obicei infrastructură proprie limitată și depind de serviciile furnizorilor independenți;
- furnizorii care revând serviciile de linii închiriate segmente terminale: furnizarea serviciilor cu amănuntul de către acești furnizori nu implică utilizarea infrastructurii fizice proprii. Acești furnizori achiziționează servicii de la furnizori terți (de obicei furnizori independenți) și revând aceste servicii pe piețele cu amănuntul sub marca comercială proprie, segmentele furnizate de aceștia fiind de regulă, linii închiriate circuite totale.

2.2 Piața cu amănuntul a serviciilor de linii închiriate segmente terminale

Agencia Națională pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației

Datele prezentate în acest compartiment reflectă situația anilor 2017 – 2019 obținute din Chestionarul de date statistice privind segmentele terminale de linii închiriate, completate și prezentate de către furnizorii de servicii și/sau rețele de comunicații electronice.

Indicatorii de bază care descriu cererea de pe piața cu amănuntul a serviciilor de linii închiriate segmente terminale sunt: numărul de circuite furnizate de linii închiriate segmente terminale și venitul obținut din furnizarea acestor servicii. Informația detaliată pe furnizori, în dependență de numărul de circuite furnizate și venitul obținut este prezentată în tabelele 1 și 2.

Tabelul 1. Cotele de piață a furnizorilor în funcție de numărul de circuite furnizate pe piața cu amănuntul a serviciilor de linii închiriate segmente terminale

Furnizor	2017	2018	2019
Moldtelecom	50.94%	47.25%	42.14%
Orange Moldova	33.95%	36.91%	41.17%
Arax-Impex	10.33%	10.61%	11.49%
Starnet	2.59%	3.03%	3.17%
Uniflux-line	2.05%	2.02%	1.85%
Sicres	0.00%	0.11%	0.11%
STISC	0.14%	0.07%	0.07%

Conform datelor pentru anul 2019, S.A., „Moldtelecom” a furnizat cele mai multe circuite de linii închiriate segmente-terminale, înregistrând o pondere de 42,14%, urmat de SA, „Orange Moldova” cu 41,17% și SRL, „Arax Impex” 11.49%.

În Tabelul 2 sunt prezentate cotele furnizorilor în dependență de venitul obținut din furnizarea cu amănuntul a serviciilor de linii închiriate segmente terminale.

Tabelul 2. Cotele de piață a furnizorilor în funcție de venitul obținut din furnizarea pe piața cu amănuntul a serviciilor de linii închiriate segmente terminale

	2017	2018	2019
Moldtelecom	26.09%	26.56%	37.08%
Orange Moldova	28.99%	28.40%	24.89%
Arax-Impex	26.02%	26.21%	21.99%
Uniflux-line	10.93%	9.85%	8.26%
Starnet	7.21%	7.99%	6.90%
Sicres	0.00%	0.45%	0.63%
STISC	0.76%	0.54%	0.26%

Conform datelor prezentate de furnizori (tabelul 2) în anul 2019 SA, „Moldtelecom” a înregistrat cea mai mare cotă în funcție de venitul înregistrat din furnizarea cu amănuntul a serviciilor de linii închiriate segmente terminale – 37,08%, fiind urmat de SA, „Orange Moldova” cu 24,89% și SRL, „Arax Impex” cu 21,99%.

Agenția Națională pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației

Pentru furnizarea cu amănuntul a serviciilor de linii închiriate segmente terminale, furnizorii, în proporție de 97,2%, utilizează infrastructura bazată pe fibră optică și cupru.

Fibra optică - cea mai mare pondere pe piața furnizării cu amănuntul a serviciilor de linii închiriate segmente terminale o constituie circuitele furnizate prin infrastructura de fibră optică, circa 60% în anul 2019.

Cupru - circuite de linii închiriate segmente terminale furnizate prin infrastructura de cupru au constituit circa 37,2% în anul 2019.

Reieșind din cele expuse în prezentul compartiment, ANRCETI va defini piața produsului cu amănuntul pentru serviciile de linii închiriate segmente terminale.

2.3 Piața produsului cu amănuntul

În compartimentele de mai jos, ANRCETI prezintă unele dintre principalele aspecte structurale și caracteristici comportamentale asociate cu furnizarea cu amănuntul a segmentelor terminale de linii închiriate.

2.3.1 Produsul focal cu amănuntul

ANRCETI începe prin identificarea produsului cel mai îngust (produsul focal) la nivelul pieței cu amănuntul, și va analiza dacă produsul focal va fi extins pentru a include și alte servicii, ținând cont de substituibilitatea cererii și a ofertei la nivelul pieței cu amănuntul prin utilizarea testului monopolistului ipotetic.

Produsul focal pentru piața serviciilor cu amănuntul de linii închiriate segmente terminale reprezintă serviciile de linii închiriate segmente-terminale furnizate prin intermediul rețelelor de cupru și rețelelor de fibră optică.

După cum a fost menționat, în anul 2019 furnizarea cu amănuntul a serviciilor de linii închiriate segmente terminale prin intermediul rețelelor bazate pe infrastructura de fibră optică și cupru au constituit 97,2% (60% - fibră optică și 37,2% - cupru) din totalul numărului de circuite de linii închiriate segmente-terminale furnizate. Analiza datelor pentru anii 2017-2019 indică asupra majorării numărului de conexiuni pentru serviciile de linii închiriate segmente terminale prin intermediul infrastructurii de fibră optică.

Tendința de creștere continuă a cererii pentru servicii furnizate prin tehnologiile bazate pe fibră optică (în special Ethernet) este previzibil să se mențină și în viitor odată cu dezvoltarea și extinderea de către furnizori a rețelelor de fibră optică. Cel puțin în viitorul previzibil, circuitele analogice de linii închiriate segmente-terminale furnizate prin infrastructura de cupru încă vor avea o pondere semnificativă din cauza costurilor ridicate de construire a rețelelor de fibră optică, indisponibilității în anumite zone (mai ales în zonele rurale) și atractivității reduse din partea furnizorilor de a investi în astfel de rețele în respectivele zone.

În continuare ANRCETI va examina dacă există și alte produse care pot substitui eficient produsul focal. În cazul identificării unor astfel de produse, aceasta ar indica asupra faptului că ele fac parte din aceeași piață de produse cu produsul focal.

2.3.2 Lista substituenților produsului focal cu amănuntul

Produsele candidat substituenți pentru serviciile de linii închiriate segmente terminale furnizate prin intermediul infrastructurii bazate pe cupru și fibră optică identificate de ANRCETI sunt următoarele:

- Substituibilitatea între segmentele terminale de linii închiriate și serviciile în bandă largă;
- Substituibilitatea între segmentele terminale de linii închiriate și fibra optică neechipată (Dark Fiber);
- Analiza oportunității includerii în piața relevantă a serviciilor de linii închiriate segmente terminale bazate pe infrastructura de cablu coaxial;
- Necesitatea definirii unei singure piețe relevante a produsului indiferent de tehnologiile și legăturile de transmisie utilizate precum și indiferent de capacitate de transmisie furnizată.

În continuare va fi analizată măsura în care fiecare dintre aceste produse substituent posibile pot constrânge activitățile unui monopolist ipotetic care furnizează serviciile cu amănuntul de linii închiriate segmente terminale furnizate prin intermediul rețelelor de cupru și rețelelor de fibră optică.

După cum este menționat în compartimentele anterioare, serviciile de linii închiriate segmente terminale sunt furnizate pe piața cu amănuntul, de regulă, către utilizatorii finali persoane juridice. Astfel, Testul Monopolistului Ipotetic va fi efectuat ținându-se cont de utilizatorul țintă al serviciilor de linii închiriate segmente terminale.

Substituibilitatea între segmentele terminale de linii închiriate și serviciile în bandă largă

Serviciile în bandă largă sunt utilizate de către utilizatorii finali persoane juridice pentru a avea acces la Internet, email, cloud storage și alte servicii de date. Serviciile în bandă largă sunt, în general, asimetrice (adică viteza de upload este deseori mai mică decât viteza de download) și partajate (capacitățile trunchiului de acces sau ale canalului de transmisie a datelor fiind partajate între mai mulți utilizatori finali), pe când, una din caracteristicile esențiale ale serviciilor de linii închiriate segmente terminale este faptul că acestea susțin de regulă viteze simetrice de download și upload (fiind furnizate capacitățile unui canal de transfer a datelor în întregime unui singur utilizator final la un punct terminal al circuitului de linie închiriată).

De asemenea, există și o serie de alte caracteristici ale serviciilor de linii închiriate segmente terminale cum ar fi latența și variația întârzierii de transfer a datelor, nivelul de securitate, acordurile privind nivelul calității serviciului (SLA), suportul pentru acțiunile de sincronizare și altele. În cazul în care aceste caracteristici sunt solicitate de către potențialii utilizatori finali, este puțin probabil ca serviciile în bandă largă să reprezinte un substituent viabil serviciilor de linii închiriate segmente terminale.

ANRCETI menționează că pentru unele servicii de acces în bandă largă furnizate utilizatorilor finali, vitezele de transfer al datelor ar putea fi comparabile cu cele furnizate prin serviciile de linii închiriate segmente terminale, în special cu cele furnizate prin infrastructura

Agencia Națională pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației

de cupru, însă lipsa garanției capacității constante de transfer a datelor și standardele reduse în acordurile privind nivelul calității serviciului, pot avea un rol definitiv pentru a-l determina pe utilizatorul final de a alege serviciile de linii închiriate segmente terminale.

Astfel cum a fost menționat în compartimentele anterioare, Recomandarea 2014/710/UE a definit piețele relevante în care sunt prezente servicii cu ridicata de acces la un punct fix, divizându-le convențional în piețe cu servicii de acces de larg consum (Mass Market) și piețe cu servicii de acces de înaltă calitate (High Quality Acces Markets). Iar în nota explicativă la recomandarea dată este menționat despre necesitatea divizării acestor piețe de furnizare a accesului la puncte fixe, ținându-se cont de specificul utilizării, utilizatorul țintă și caracteristicile tehnice ale serviciilor.

Prin substituent pe măsură, ANRCETI înțelege un substituent care să producă suficientă presiune competitivă asupra produsului focal, astfel încât o creștere mică dar suficientă și netranzitorie a prețului la produsul focal să genereze o substituție a produsului focal prin produsul candidat suficient de mare pentru ca creșterea prețului să nu asigure creștere de profit furnizorului ipotetic monopolist.

Serviciile în bandă largă nu oferă posibilități suficiente de substituție pentru serviciile de linii închiriate segmente-terminale. Raționamentul ANRCETI derivă din diferențele caracteristicilor tehnice ale acestor servicii, a utilizatorilor țintă și a parametrilor de calitate în furnizarea serviciilor.

Concluzia ANRCETI este că serviciile în bandă largă nu pot fi incluse în aceeași piață relevantă a produsului cu serviciile cu amănuntul de linii închiriate segmente terminale.

Substituibilitatea între segmentele terminale de linii închiriate și fibra optică neechipată (Dark Fiber)

Fibra optică neechipată constituie un element pasiv al rețelelor publice de comunicații electronice, care permite transportul semnalelor între două puncte ale rețelei, dacă este echipată cu elementele active corespunzătoare. La nivelul pieței cu amănuntul, achiziționarea fibrei optice neechipată presupune închirierea de cabluri cu fibră optică (sau perechi de fibre optice într-un cablu) deținute de un furnizor de rețea. Pentru a beneficia de conexiunea prin fibra optică neechipată, utilizatorul final trebuie să asigure existența și cuplarea elementelor active ale rețelei precum: comutatoare, multiplexoare etc., necesare pentru asigurarea transmisiunii de date prin cablul de fibră optică. Pe de altă parte, serviciile de linii închiriate segmente terminale presupune furnizarea unui produs "activ", deoarece sunt furnizate utilizatorilor finali cu elementele active și pasive ale rețelei.

Menționăm, că utilizarea de către un utilizator final a conexiunii prin fibra optică neechipată, presupune pentru acesta costuri suplimentare de administrare a rețelei fizice legate de instalarea echipamentelor active, mentenanța și monitorizarea acestora, gestionarea calității de transmisie a datelor și altele.

Astfel, utilizatorii finali vor suporta costuri suplimentare substanțiale, precum și vor avea nevoie de abilități operaționale avansate pentru gestionarea propriei rețele bazate pe fibra optică neechipată achiziționată de la furnizorii de rețele de comunicații electronice.

Menționăm, că utilizatori finali ai serviciilor de acces realizate prin intermediul fibrei optice neechipate, de regulă sunt persoane juridice mari (spre exemplu furnizorii serviciilor de stocare în cloud), care au capacitățile necesare administrării unei conexiuni de transfer a datelor

Agencia Națională pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației și pentru care lățimea de bandă a canalului de transmisie a datelor este un element esențial al activității acestora.

În Republica Moldova, conform datelor raportate de furnizori, doar 1,8% din totalul circuitelor segmente terminale de linii închiriate au fost furnizate utilizatorilor finali prin intermediul fibrei optice neechipate. Aceste date, confirmând segmentul foarte îngust al utilizatorilor serviciului dat și a substituibilității reduse cu produsul focal identificat în prezenta analiză.

Concluzie: Accesul la fibra optică neechipată nu constituie un substituent viabil pentru segmentele terminale de linii închiriate și, prin urmare, nu face parte din aceeași piață relevantă a produsului.

Analiza oportunității includerii în piața relevantă a serviciilor de linii închiriate segmente terminale bazate pe infrastructura de cablu coaxial

Pentru ca furnizorii de cablu să ofere servicii de linii închiriate segmente terminale ar trebui să aloce unui singur utilizator o capacitate de acces care în prezent este comună unui număr mare de utilizatori finali. O astfel de decizie ar necesita investiții în echipamente suplimentare pentru a partaja lățimea de bandă. În perioada colectării de către ANRCETI a datelor statistice necesare elaborării prezentei analize de piață, nici un furnizor de servicii prin cablu coaxial nu a confirmat furnizarea de linii închiriate segmente terminale.

Din perspectiva furnizorilor de rețele bazate pe cablu coaxial, investițiile necesare, precum și reducerea capacității de furnizare a serviciilor cu amănuntul, condiționată de furnizarea de servicii de linii închiriate segmente terminale prin rețele de cablu sunt prea semnificative pentru ca furnizorii de cablu să intre pe piață în cazul unei majorări mici dar semnificative și non-tranzitorii a prețului pentru serviciile de linii închiriate segmente terminale.

Concluzie: Furnizarea serviciilor de acces, la nivelul pieței cu amănuntul, prin rețelele de cablu coaxial nu constituie un substituent suficient pentru segmentele terminale de linii închiriate și, prin urmare, nu face parte din aceeași piață relevantă a produsului.

Necesitatea defînirii unei singure piețe relevante a produsului indiferent de tehnologiile și legăturile de transmisie utilizate precum și indiferent de capacitate de transmisie furnizată

Serviciul de linii închiriate segmente terminale constituie, așa cum a fost precizat anterior, o conexiune dedicată care oferă o capacitate de transmisie simetrică, transparentă și permanentă, care nu prevede comutarea comunicațiilor pe acest segment. Serviciul pe care îl achiziționează un utilizator final de servicii de linii închiriate segmente terminale este posibilitatea de a transmite date cu respectarea anumitor parametri de calitate (capacitate, disponibilitate, calitate etc.).

Utilizatorii finali ai serviciilor de linii închiriate segmente terminale își selectează opțiunile de conectare în dependență de varietatea de aplicații TIC corespunzătoare propriilor necesități, cum ar fi accesul la Internet, rețele private de voce și date, servicii bazate pe cloud, backup și recuperare în caz de dezastru, aplicații de monitorizare la distanță și telemetrie ș.a.

Agencia Națională pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației

Cu toate că în multe cazuri utilizatorilor finali de linii închiriate segmente terminale le poate fi pot fi suficiente viteze de transmisie de până la 2 Mbps (spre exemplu pentru conexiuni m2m, telemetrie, conectare de terminale bancare și de plăți, aplicații ce nu implică transfer de conținut voluminos, astfel ca video, nu implică salturi masive de consum de bandă, etc.), cerințele utilizatorilor cu privire la transferul de capacități dedicate sunt în continuă creștere, fiind necesare segmente terminale bazat pe infrastructura de fibră optică cu capacități de transmisie mai mari. Ținând cont de cele menționate ANRCETI consideră că serviciile de linii închiriate segmente terminale cu capacitățile de transmisie de până la 2 Mbps și de peste 2 Mbps sunt mai degrabă servicii destinate utilizatorilor finali cu necesități diferite de pe aceeași piață decât piețe distincte.

De asemenea, din moment ce conexiunea își păstrează nivelul de calitate la care se furnizează serviciul de linii închiriate segmente terminale, și anume capacitate de transmisie dedicată a datelor, viteze simetrice de transmisie a datelor, nivelul calității serviciului (SLA), calitatea gestionării conexiunii, suportul tehnic acordat și altele, ANRCETI consideră irelevantă divizarea pieței produsului în dependență de tehnologiile, legăturile și capacitățile de transmisie utilizate.

Concluzie: Piața cu amănuntul a serviciilor de linii închiriate segmente terminale include toate tipurile de legături de transmisie (linii dedicate de cupru, fibră optică, radio etc.) precum și toate tipurile de tehnologii, interfețe și protocoale utilizate (Ethernet, ATM, STM, WDM, MPLS etc.), indiferent de capacitatea de transmisie furnizată (lățimea de bandă).

2.3.3 Sumarul analizei pieței produsului cu amănuntul

ANRCETI a identificat că produsul focal pe piața serviciilor de linii închiriate segmente terminale este serviciul de linii închiriate segmente-terminale furnizate prin intermediul rețelelor de cupru și rețelelor de fibră optică.

Aplicarea testului monopolistului ipotetic indică asupra faptului, că definiția inițială a produsului focal urmează a fi extinsă. Astfel, ANRCETI concluzionează că piața produsului cu amănuntul este următoarea:

Piața furnizării cu amănuntul a serviciilor de linii închiriate segmente terminale. Această piață presupune furnizarea liniilor închiriate segmente terminale indiferent de tehnologiile și legăturile de transmisie utilizate precum și indiferent de capacitatea de transmisie furnizată.

3. Analiza pieței cu ridicata

ANRCETI a prezentat în capitolul 2 al prezentei analize de piață raționamentele sale în ceea ce privește piața cu amănuntul a serviciilor de linii închiriate segmente terminale, având în vedere prevederile Recomandării 2014/710/UE. Pentru a efectua analiza la nivelul pieței cu amănuntul, ANRCETI a utilizat datele prezentate de furnizorii serviciilor și rețelelor de comunicații electronice din Chestionarul de date statistice privind segmentele-terminale de linii închiriate (pentru anii 2017 - 2019).

Produsul focal inițial identificat pe piața cu amănuntul a serviciilor de linii închiriate segmente terminale a fost determinat ca serviciile de linii închiriate segmente terminale furnizate prin intermediul rețelelor de cupru și fibră optică. În urma aplicării Testului Monopolistului Ipotetic a fost determinat că liniile închiriate segmente terminale sunt relevante în piața analizată, indiferent de tehnologiile și legăturile de transmisie utilizate precum și indiferent de capacitate de transmisie.

Concluziile făcute în legătură cu analiza pieței cu amănuntul de linii închiriate vor fi utilizate în exercițiul de analiză a pieței furnizării cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe.

3.1 Identificarea pieței furnizării cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe

În compartimentele ce urmează, ANRCETI desfășoară o analiză care stabilește:

- limitele pieței produsului și pieței geografice ale pieței furnizării cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe, utilizând raționamentele Testului Monopolistului Ipotetic;
- situația concurențială și evoluția viitoare a acestei piețe în scopul de a desemna, după caz, furnizorul sau furnizorii cu putere semnificativă;
- identificarea obligațiilor ce urmează a fi impuse furnizorului determinat cu putere semnificativă pe piața dată.

Conform p.5 al Regulamentului nr.55/2008, pentru a desfășura procesul de identificare a piețelor, ANRCETI va ține cont de cele mai bune practici europene.

Regulamentul nr.55/2008 descrie un proces din două etape:

1. În prima etapă, trebuie să fie stabilite limitele pieței, din punct de vedere a produsului și din punct de vedere geografic, utilizând Testul Monopolistului Ipotetic. Principiile de aplicare a Testului Monopolistului Ipotetic sunt descrise în capitolul 2 al prezentei analize de piață.

2. În etapa a doua, trebuie să fie confirmată susceptibilitatea pieței la reglementarea preventivă prin aplicarea testului celor trei criterii (p.20 și p.44 ale Regulamentului nr. 55/2008).

Testul celor trei criterii

Acest test se referă la cele trei criterii care se aplică înainte de a supune piața unei reglementări preventive. Aceste criterii conform Regulamentului nr. 55/2008 sunt:

- 1) Prezența unor bariere înalte la intrare pe piață;

- 2) Dinamica pieței;
- 3) Insuficiența aplicării prevederilor legislației concurenței.

Comisia Europeană sintetizează și explică aceste criterii, după cum urmează⁴:

Primul criteriu este prezența unor bariere înalte la intrarea pe piață. Dat fiind caracterul dinamic al piețelor de comunicații electronice trebuie, de asemenea, să se ia în considerație și posibilitățile pieței de a tinde spre un rezultat competitiv, în pofida barierelor înalte la intrare.

Cel de-al doilea criteriu constă în faptul că o piață are și așa caracteristici de a nu tinde în timp spre o concurență efectivă. Acest criteriu este unul dinamic și ia în considerație un număr de aspecte structurale și de comportament care la examinarea tuturor factorilor, indică dacă piața are sau nu caracteristici de natură să justifice impunerea obligațiilor de reglementare, conform Directivelor Europene.

Al treilea criteriu prevede insuficiența aplicării legii concurenței de a preveni de sine stătător eșecul pieței (fără reglementarea preventivă), luând în considerație caracteristicile specifice ale sectorului comunicațiilor electronice.

Astfel, dacă ANRCETI ajunge la concluzia că pentru intrarea și ieșirea de pe piața relevantă a produsului există bariere semnificative, nu există semne că piața dată ar fi suficient de competitivă și nici semne ale unor tendințe spre o concurență efectivă în orizont scurt și mediu de timp, precum și ajunge la concluzia că aplicarea doar a instrumentelor legislației generale a concurenței este insuficientă pentru rezolvarea eșecului concurenței, atunci piața dată este susceptibilă reglementării preventive. În asemenea caz, ANRCETI identifică prin decizia Consiliului de Administrație piața dată drept relevantă reglementării preventive (reglementării ex-ante).

În acest compartiment ANRCETI prezintă raționamentele sale în ceea ce privește analiza pieței de furnizare cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe.

Menționăm că piața dată este cuprinsă în Recomandarea 2014/710/UE (Piața 4), iar anterior se regăsea în Recomandarea Comisiei Europene 2007/879/CE⁵ din 17 decembrie 2007 (Piața 6 - furnizarea cu ridicata a unor segmente terminale de linii închiriate, indiferent de tehnologia utilizată pentru punerea la dispoziție de capacitate închiriată sau rezervată). Motivul redenumirii pieței date în recomandările Comisiei Europene sunt expuse în capitolul 2 al prezentei analize de piață.

Astfel ANRCETI va testa dacă piața de furnizare cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe este relevantă reglementării preventive în circumstanțe naționale.

Pentru a lua decizia dacă piața dată este sau nu susceptibilă reglementării preventive, ANRCETI, conform prevederilor Regulamentului nr. 55/2008, va desfășura un proces în două etape: a) va identifica piața relevantă a produsului și piața relevantă geografică; și b) va testa susceptibilitatea pieței date la reglementarea preventivă.

⁴EC (2007) 5406, Commission recommendation on relevant product and service markets within the electronic communications sector susceptible to ex ante regulation in accordance with Directive 2002/21/EC of the European Parliament and of the Council on a common regulatory framework for electronic communications networks and services, page 8.

⁵ Recomandarea Comisiei Europene din 17 decembrie 2007 privind piețele relevante de produse și de servicii din sectorul comunicațiilor electronice (2007/879/EC)

3.2 Definirea pieței

Serviciul de acces de înaltă calitate furnizat prin intermediul segmentelor terminale de linii închiriate este serviciul de comunicații electronice destinat publicului prin intermediul căruia se oferă o capacitate de transmisie simetrică și permanentă între două sau mai multe puncte ale rețelei.

Principalele caracteristici funcționale ale serviciilor de linii închiriate sunt următoarele:

- asigură conectivitatea punct-la-punct între punctele terminale ale unei rețele (utilizatorul final nu controlează comutarea sau rutarea). Serviciile de linii închiriate includ serviciile care furnizează capacitate între două puncte ale rețelei – așa cum sunt serviciile de linii închiriate obișnuite/tradiționale și alte conexiuni virtuale permanente.

- capacitate de transmisie dedicată. Liniile închiriate asigură o capacitate de transmisie dedicată, adică această capacitate poate fi folosită în mod individual de fiecare utilizator final, fiind disponibilă în întregime, la cerere, pentru uzul exclusiv al acestuia.

Piața analizată în acest document este piața de furnizare cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe, furnizate prin intermediul segmentelor terminale de linii închiriate.

Segmentele terminale de linii închiriate cuprind circuitul total delimitat de un punct terminal și un punct de interconectare pentru linii închiriate situat la nivelul buclei locale, al rețelei de transport locale sau al rețelei de transport naționale și prin intermediul căruia se oferă o capacitate de transmisie simetrică și permanentă. În mod normal acesta presupune asigurarea unei legături dintre două puncte, situate între punctul terminal al rețelei deservită de nodul de transmisiuni aferent comutatorului local dintr-o rețea PSTN/ISDN sau de nodul de transmisiuni echivalent dintr-o rețea publică de comunicații electronice și un punct de interconectare situat la nivelul rețelei de transmisiuni naționale sau locale, între care este necesar un flux permanent de date. Figura 2 din capitolul 2 al prezentei analize descrie schematic acest serviciu.

Furnizarea serviciilor de acces de înaltă calitate pe piața cu ridicata presupune punerea la dispoziția unui furnizor-solicitant a unor segmente terminale sau segmente totale de linii închiriate, prin care să fie posibilă realizarea unei capacități de transmisie simetrică, dedicată, permanentă și necomutată între două sau mai multe puncte terminale (linii închiriate - segmente totale), inclusiv, dacă este cazul, să asocieze serviciul de linii închiriate-segmente terminale cu segmente de capacități-trunchi între punctele de interconectare ale segmentelor terminale de linii închiriate.

Un astfel de serviciu permite noilor intrați să adauge valoare și să ofere serviciile lor de acces de înaltă calitate propriilor utilizatori finali. Astfel, furnizarea cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate prin intermediul unor segmente terminale de linii închiriate servește ca suport pentru furnizarea de servicii de linii închiriate segmente terminale cu amănuntul (utilizate pentru furnizarea de servicii de telefonie la puncte fixe, la puncte mobile, acces la Internet sau servicii de retransmisie a programelor audiovizuale pe piețele cu amănuntul). Relația dintre furnizarea serviciilor de acces de înaltă calitate pe piețele cu amănuntul și cu ridicata este descrisă în capitolul 1 al prezentei analize de piață.

Serviciile de acces de înaltă calitate furnizate la nivelul pieței cu ridicata pot fi utilizate și de către un furnizor care dorește să își extindă rețeaua, îndeosebi rețeaua de transport, fără a fi nevoie să-și autofurnizeze un serviciu corespunzător de capacități.

Piața de furnizare cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe, urmează să fie definită în primul rând din punct de vedere a produsului, utilizând Testul Monopolistului Ipotetic (TMI), și apoi din punct de vedere geografic.

3.3 Piața relevantă a produsului

3.3.1 Produsul focal

Produsul focal este produsul cel mai îngust definit care se află în mod evident pe piața definită. Acesta este folosit ca resursă cheie pentru TMI astfel încât să determine limitele pieței. Ținând cont că produsul focal pentru piața serviciilor cu amănuntul de linii închiriate segmente terminale reprezintă serviciile de linii închiriate segmente-terminale furnizate prin intermediul rețelelor de cupru și rețelelor de fibră optică, ANRCETI consideră că produsul focal pentru piața serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe este - furnizarea unor segmente terminale de linii închiriate furnizate prin intermediul rețelelor de cupru și rețelelor de fibră optică.

3.3.2 Lista substituenților produsului focal

ANRCETI a identificat următoarele produse candidat substituenți pentru serviciul de linii închiriate segmente terminale utilizate pentru furnizarea serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe:

- Necesitatea definirii unei singure piețe relevante a produsului indiferent de capacitatea de transmisie a liniilor închiriate;
- Necesitatea definirii unei singure piețe relevante a produsului indiferent de tehnologiile și legăturile de transmisie utilizate pentru a furniza linii închiriate;
- Delimitarea și definirea segmentelor corespunzătoare serviciilor de furnizare cu ridicata a unor segmente terminale de linii închiriate și serviciilor de furnizare a unor segmente de trunchi de linii închiriate;
- Servicii de acces local la puncte fixe (accesul la bucla și sub-bucla locală);
- Servicii de acces central la puncte fixe pentru produse de larg consum (servicii de tip bitstream);
- Substituibilitatea între segmentele terminale de linii închiriate și fibra optică neechipată;
- Substituibilitatea între segmentele terminale de linii închiriate și rețelele de cablu coaxial;

În capitolele de mai jos este analizată măsura în care fiecare dintre aceste produse substituenți posibili pot constrânge activitățile unui monopolist ipotetic care asigură servicii cu ridicata de acces de înaltă calitate prin intermediul segmentelor terminale de linii închiriate.

3.3.2.1 Substituibilitatea ofertei cu ridicata

Agencia Națională pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației

Substituibilitatea ofertei cu ridicata are loc în cazul în care un potențial furnizor de produs substituent este atras pe piață ca răspuns la SSNIP-ul monopolistului ipotetic. Se poate presupune că acest lucru se va întâmpla doar în cazul în care furnizorul a fost în stare să transfere resursele sale pentru furnizarea produsului focal într-o perioadă de cel mult un an, fără investiții semnificative. Întrebarea este dacă aceasta va avea loc într-o asemenea măsură încât SSNIP să devină neprofitabil.

ANRCETI a analizat următoarele posibilități pentru un furnizor potențial de a furniza servicii substituente în cazul unui SSNIP la produsul focal:

Necesitatea definerii unei singure piețe relevante a produsului indiferent de capacitatea de transmisie a liniilor închiriate

Pentru ca serviciile de furnizare cu ridicata a accesului de înaltă calitate, realizate prin intermediul segmentelor terminale de linii închiriate de diferite capacități de transmisie să fie substituibile din punct de vedere al ofertei ar însemna că furnizorii de servicii de segmente terminale de linii închiriate de capacitate mare ar putea trece la furnizarea de servicii de segmente terminale de linii închiriate de capacitate mai mică (și vice-versa) nemijlocit, cu costuri reduse, pe o scară suficientă și în cazul în care este rezonabil probabil ca înlocuirea ar avea loc, în practică, ca răspuns la schimbările mici de preț.

Un furnizor de servicii de segmente terminale de linii închiriate cu o capacitate de transmisie mare (mai mare de 2Mbit/s) poate furniza serviciul de linii închiriate cu capacitate de transmisie mai mică fără investiții suplimentare. Astfel, în cazul unei majorări mici dar semnificative a tarifelor pentru serviciile de segmente terminale de liniile închiriate cu capacitate de transmisie mică (mai puțin de 2Mbit/s), un furnizor care oferă doar servicii de segmente terminale de linii închiriate de capacitate de transmisie mare poate, fără investiții semnificative din partea sa să intre pe această piață.

Totodată ANRCETI a luat în considerație situația în care un furnizor care oferă doar servicii de segmente terminale de linii închiriate cu capacitate de transmisie mică ar implica costuri semnificative în procesul de trecere la furnizarea unor segmentele terminale de capacități superioare. În opinia ANRCETI, costul de furnizare a unor segmente terminale de linii închiriate depinde puțin de capacitatea de transmisie furnizată. De fapt, punctul de plecare pentru o astfel de separare, în realitate, este asociat cu infrastructura de bază și nu cu capacitatea de transmisie a liniilor închiriate. Acest lucru sugerează faptul că un furnizor care a fost în măsură să furnizeze segmente terminale de o anumită capacitate ar fi în măsură să furnizeze segmente terminale de altă capacitate într-un termen destul de scurt, de exemplu, prin înlocuirea liniilor de cupru cu fibră optică, utilizând aceeași infrastructură de canalizație sau piloni. De asemenea, din perspectiva reglementării, definirea unei piețe unice sau separarea pe mai multe piețe, în funcție de capacitatea de transmisie ar avea același impact, deoarece situația concurențială este similară și rezultă în impunerea de același tip de obligații de reglementare.

Unica constrângere care ar putea fi remarcată este cea impusă de infrastructura de bază. În cazul în care segmentele terminale de linii închiriate sunt furnizate prin linii dedicate de cupru, vor exista restricții cu privire la capacitățile de transmisie care pot fi oferite. Cu toate acestea, este posibil ca în perioada de timp supusă analizei să fie disponibile capacități de transmisie mai mari.

Prin urmare, ANRCETI consideră că un furnizor care oferă servicii de segmente terminale de linii închiriate de capacități de transmisie mici (până la 2 Mbps) va fi în măsură să

Agencia Națională pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației

furnizeze segmente terminale de linii închiriate de capacități de transmisie mari (mai mari de 2 Mbps) și invers, ca răspuns la o creștere mică dar semnificativă a prețului și, prin urmare, nu ar trebui să existe nici o diferențiere între serviciile de segmente terminale de linii închiriate în dependență de capacitatea de transmisie.

Concluzie: ANRCETI consideră că din perspectiva ofertei cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate realizate prin intermediul segmentelor terminale de linii închiriate de diferite capacități de transmisie se află în aceeași piață relevantă a produsului.

Delimitarea și definirea segmentelor corespunzătoare serviciilor de furnizare cu ridicata a unor segmente terminale de linii închiriate și serviciilor de furnizare a unor segmente de trunchi de linii închiriate

Așa cum se arată în Nota explicativă la Recomandarea 2014/710/UE, la nivel cu ridicata, este posibil să se facă o distincție între furnizarea unor segmente terminale de linii închiriate și furnizarea unor segmente trunchi de linii închiriate. Delimitarea segmentelor de rețea corespunzătoare acestor servicii diferă de la o țară la alta ca urmare a existenței unor topologii de rețea diferite. De asemenea, diferențe pot exista și de la un furnizor la altul, în funcție de topologiile diferite de rețea utilizate.

Necesitatea definirii separat a serviciilor de furnizare cu ridicata a unor segmente terminale de linii închiriate și a serviciilor de furnizare cu ridicata a unor segmente trunchi de linii închiriate rezultă în principal din condițiile concurențiale diferite în ceea ce privește furnizarea acestora. Condițiile economice de furnizare a unor servicii de capacitate de rețea la nivelul rețelei de transport sunt diferite de furnizarea de servicii de capacități dedicate la nivelul rețelei de acces. Investițiile în rețeaua de transport sunt realizate pentru deservirea zonelor cu trafic dens și concentrat, în timp ce rețeaua de acces realizează conectarea, colectarea și concentrarea utilizatorilor finali. Astfel, rețeaua de acces implică de obicei transferul unor volume de trafic mai mici, la un nivel dezagregat, într-o arie mai extinsă. De asemenea, rețeaua de transport poate fi concepută pentru transferarea de trafic de diferită natură, în timp ce în rețeaua de acces diferența de natura comunicațiilor poate să existe, cu toate că convergența comunicațiilor duce la unificarea chiar și rețelelor de acces. Pe de altă parte, la nivelul rețelei de transport, economiile de scară și de densitate pot fi realizate în general mai ușor sau la nivele mai reduse de investiții decât la nivelul rețelei de acces, datorită procesului de agregare sau concentrare a traficului. Astfel, capacitatea și lungimea liniilor închiriate sunt criteriile cele mai relevante (cu toate că nu definitive, odată ce și în segmentul de acces pot fi realizate capacități mari de transport bazate pe fibre optice) pentru o delimitare clară între serviciile de furnizare cu ridicata a unor segmente terminale de linii închiriate și serviciile de furnizare cu ridicata a unor segmente trunchi de linii închiriate.

Astfel, în ceea ce privește substituibilitatea ofertei cu ridicata, un furnizor de servicii de segmente trunchi de linii închiriate va trebui să facă investiții importante pentru a putea furniza servicii de segmente terminale de linii închiriate. Aceasta se explică prin faptul că furnizarea unor segmente terminale de linii închiriate implică construcția unei rețele de acces până la utilizator (adică până la locațiile solicitate de furnizorul ce achiziționează capacitățile). De asemenea, un furnizor care prestează exclusiv servicii de segmente terminale de linii închiriate și dorește să intre pe piața serviciilor de segmente trunchi de linii închiriate se va confrunța cu constrângeri determinate de investițiile semnificative ce trebuie realizate și timpul îndelungat necesar pentru furnizarea acestor servicii, ca urmare a faptului că este necesară dezvoltarea

Agenția Națională pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației

unei infrastructuri de capacitate mare, conectată la diferite locații dintr-un număr semnificativ de localități, pentru a putea concura cu furnizorii deja existenți pe piață. Segmentele terminale pot necesita și un volum înalt de investiții în infrastructura asociată rețelei de acces, ceea ce îngreunează substituibilitatea serviciilor date.

Menționăm că anterior, piața furnizării cu ridicata a unor segmente-trunchi de linii închiriate, indiferent de tehnologia utilizată pentru punerea la dispoziție de capacitate închiriată sau rezervată a fost supusă exercițiilor de analiză de piață și a fost identificată în trei iterații ca fiind susceptibilă reglementării preventive. Respectiv, a fost desemnat furnizorul cu putere semnificativă pe această piață și au fost impuse obligații speciale preventive pentru a remedia problemele concurențiale. În anul 2017, în urma efectuării analizei pieței date în iterația 4, ANRCETI a concluzionat că această piață nu mai poate fi supusă reglementării preventive din motivul eșecului Testului celor trei criterii. Astfel, prin Hotărârea Consiliului de Administrație al ANRCETI nr. 35 din 24.08.2017 de pe piața furnizării cu ridicata a unor segmente-trunchi de linii închiriate, indiferent de tehnologia utilizată pentru punerea la dispoziție de capacitate închiriată sau rezervată au fost retrase măsurile de reglementare preventivă.

Concluzie: ANRCETI consideră că serviciile de furnizare a unor segmente terminale de linii închiriate și serviciile de furnizare a unor segmente trunchi de linii închiriate nu fac parte din aceeași piață relevantă a produsului.

Servicii de acces local la puncte fixe (acces la bucla și sub-bucla locală)

Un furnizor de segmente terminale de linii închiriate care dispune de o rețea proprie de fibră optică și care ar dori să furnizeze cu ridicata servicii de acces local la puncte fixe ar trebui să investească într-o rețea de acces foarte capilară. Intrarea pe piața cu ridicata de servicii de acces local la puncte fixe, precum și furnizarea unui serviciu competitiv, fiind limitate de mărimea semnificativă a investițiilor necesare, costurile mari irecuperabile precum și timpul îndelungat de punere în funcțiune a unui asemenea serviciu.

Menționăm că S.A. "Moldtelecom" este obligat să furnizeze servicii cu ridicata de acces local la puncte fixe (Obligațiile impuse de ANRCETI pe piața 4). De fapt, S.A. "Moldtelecom" este unicul furnizor cu o rețea atât de răspândită, iar un alt furnizor nu ar putea intra pe piață asigurând o acoperire geografică a rețelei comparabilă cu cea a S.A. "Moldtelecom". Prin urmare, există o posibilitate minimă de substituibilitate între serviciile de acces local la puncte fixe și segmentele terminale de linii închiriate.

Pe baza acestor constatări, ANRCETI concluzionează că, din punctul de vedere al ofertei, serviciile de acces local la puncte fixe nu sunt substituibile serviciilor de segmente terminale de linii închiriate. Astfel, serviciile de acces local la puncte fixe nu pot fi incluse în piața serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe realizate prin intermediul unor segmente terminale de linii închiriate.

Concluzie: Serviciile de furnizare a unor segmente terminale de linii închiriate și serviciile de acces cu ridicata la bucla locală nu pot fi considerate ca determinând aceeași piață relevantă a produsului în orizontul de timp al analizei.

Substituibilitatea între segmentele terminale de linii închiriate și fibra optică neechipată

Agencia Națională pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației

Fibra optică neechipată constituie un element pasiv al rețelelor publice de comunicații electronice, care permite transportul semnalelor între două puncte ale rețelei, dacă este echipată cu elementele active corespunzătoare, puse la dispoziție de furnizorul rețelei sau de un terț. Fibra optică neechipată, la fel ca perechile de linii dedicate de cupru, poate constitui suportul fizic pentru furnizarea de servicii de linii închiriate segmente terminale, însă poate asigura capacități mai înalte de transmisiuni. După cum a fost menționat anterior, conexiunile ce pot asigura capacități mai înalte de transmisiuni sunt un substituent eficient pentru conexiunile de până la 2 Mbps, chiar dacă substituibilitatea inversă este limitată.

Pentru ca fibra optică neechipată să fie un substituent pentru produsul focal, este necesar ca cablurile optice să fie amplasate în rețeaua de acces astfel, încât acestea să conecteze locațiile terminale de rețea cu punctele de interconectare cu linii închiriate sau cu rețeaua de transport a furnizorului. Având în vedere că rețelele de acces optice au încă o răspândire geografică modestă, iar dezvoltarea lor necesită investiții substanțiale și timp, acestea nu reprezintă un substituent suficient în cazul unui SSNIP din partea furnizorului ipotetic monopolist al produsului focal.

Concluzie: Serviciile de acces la fibra optică neechipată și serviciile de segmente terminale de linii închiriate nu fac parte din aceeași piață relevantă a produsului din punctul de vedere al substituibilității cererii și ofertei, pentru orizontul de timp al analizei.

Substituibilitatea între segmentele terminale de linii închiriate și rețelele de cablu coaxial

Pentru ca furnizorii de cablu să ofere servicii de segmente terminale de linii închiriate ar trebui să convină să aloce unui singur utilizator o capacitate de acces care în prezent este comună unui număr mare de utilizatori finali. O astfel de decizie ar necesita investiții în echipamente suplimentare pentru a partaja lățimea de bandă. Furnizorii de cablu nu oferă, prin urmare, servicii de linii închiriate prin rețelele de cablu coaxial.

Investițiile necesare, precum și reducerea capacității de furnizare a serviciilor cu amănuntul, condiționată de furnizarea de servicii de segmente terminale de linii închiriate prin rețele de cablu sunt prea semnificative pentru ca furnizorii de cablu să intre pe piață în cazul unei majorări mici dar semnificative și non-tranzitorii a prețului pentru serviciile de segmente terminale de linii închiriate.

Concluzie: Rețelele de cablu nu constituie un substituent suficient pentru segmentele terminale de linii închiriate și, prin urmare, nu face parte din aceeași piață relevantă a produsului.
--

3.3.2.2 Substituibilitatea cererii cu ridicata

Substituibilitatea cererii cu ridicata are loc când cumpărătorul cu ridicata a serviciului de furnizare cu ridicata a unor segmente terminale de linii închiriate este determinat să folosească produse alternative ca răspuns la SSNIP-ul monopolistului ipotetic. Întrebarea este dacă aceasta va avea loc într-o asemenea măsură încât SSNIP să devină neprofitabil.

Necesitatea definirii unei singure piețe relevante a produsului indiferent de capacitatea de transmisie a liniilor închiriate

Agencia Națională pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației

Este de remarcat că în prezent capacitățile de transmisie a serviciilor de segmente terminale de linii închiriate pot varia de la 64 kbps până la 2 Mbps prin utilizarea de conexiuni bazate pe cupru și mai mult de până la viteze de 140 Mbps și mai mult bazat pe linii optice prin STM sau Ethernet. Pe de o parte, având în vedere aceste valori foarte variate, este puțin probabil ca un utilizator care achiziționează un serviciu de linii închiriate având o capacitate mai mare (34 Mbps sau 140 Mbps) să considere serviciul de capacitate multiplu de 64 kbps ca fiind un substituent.

Pe de altă parte, multipli ai unor capacități de transmisie mai mici de până la sau inclusiv 2 Mbps (de exemplu, din $n \cdot 64$ kbps) îndeplinesc condițiile necesare integrării în aceeași piață relevantă prin prisma mecanismului substituibilității în lanț, neexistând un punct de discontinuitate clar și permanent între diferite capacități. Aceasta înseamnă că un utilizator de linii închiriate care își dezvoltă afacerea sau performanțele aplicațiilor interne va putea să substituie serviciile de capacități reprezentând multipli ai unor capacități mai mici cu serviciile având capacități mai mari (de exemplu, din $n \cdot 64$ kbps în 2 Mbps), sau să multiplice capacitățile mici pentru realizarea unei capacități superioare (de exemplu, din 2 Mbps în $4 \cdot 2$ Mbps).

Prin urmare, ANRCETI consideră că gama de capacități care poate fi oferită constituie un lanț de substituție și că nu există nici o ruptură clară și persistentă în lanț. Aceasta susține ipoteza potrivit căreia nu ar trebui să se facă o diferență în dependență de capacitatea de transmisie din punct de vedere al substituibilității cererii cu ridicata.

Concluzie: ANRCETI consideră că din perspectiva cererii cu ridicata segmentele terminale de linii închiriate de diferite capacități de transmisie se află în aceeași piață relevantă a produsului.

Necesitatea defnirii unei singure piețe relevante a produsului indiferent de tehnologiile și legăturile de transmisie utilizate pentru a furniza linii închiriate

Serviciul de linii închiriate constituie, așa cum a fost precizat anterior, o conexiune dedicată care oferă o capacitate de transmisie simetrică, transparentă și permanentă între două puncte ale rețelelor, care nu prevede comutarea comunicațiilor pe acest segment. Serviciul pe care îl achiziționează un utilizator de servicii de linii închiriate este posibilitatea de a transmite date cu respectarea anumitor parametri de calitate (capacitate, disponibilitate etc.). Din acest punct de vedere, pornind de la principiul neutralității tehnologice, tehnologia utilizată pentru furnizarea de linii închiriate segmente terminale este un factor secundar. Din moment ce conexiunea își păstrează nivelul de calitate la care se furnizează serviciul respectiv, utilizatorul (indiferent dacă este utilizator final la nivelul pieței cu amănuntul sau furnizor la nivelul pieței cu ridicata) este puțin preocupat dacă transmisia are loc prin intermediul liniilor dedicate de cupru, al fibrei optice, pe suport radio sau prin alte tehnologii, precum și protocolul de transmisie utilizat (Ethernet, ATM etc.).

Serviciile care utilizează interfețe alternative (ATM, Ethernet, MPLS, WDM, etc.) au evoluat rapid în ultimii ani, încorporând noi funcționalități tehnice, fiind posibil de utilizat ca substituate ale serviciilor de linii închiriate segmente terminale tradiționale (prin intermediul liniilor simetrice DSL, bazate pe cupru). Aceste interfețe alternative permit atingerea unor niveluri de calitate comparabile cu cele ale liniilor închiriate segmente terminale tradiționale în special în ceea ce privește transparența (capacitatea de a transporta toate categoriile de aplicații, în timp real), de garantare a capacității și nu sunt limitate în ceea ce privește lungimea. De

Agencia Națională pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației

asemenea, aceste interfețe permit utilizarea pentru transportul VoIP în interiorul rețelelor. În plus, aceste interfețe alternative (în special Ethernet) asigură anumite funcționalități suplimentare față de liniile închiriate segmente terminale tradiționale, precum faptul că asigură o gamă mai variată de servicii și capacități și pot fi adaptate unor arhitecturi de tipul VPN, cu costuri de dezvoltare mai mici, dar cu facilități mai variate de utilizare.

Prin urmare, din punctul de vedere al cererii, din informațiile colectate de ANRCETI de la furnizorii de servicii de linii închiriate a rezultat faptul că tehnologiile și legăturile de transmisie utilizate nu sunt considerate de către utilizatori a fi o barieră pentru a schimba furnizorul. Aceasta concluzie susține ipoteza că există substituibilitate între diferitele tehnologii utilizate pe piață.

Concluzie: Piața relevantă a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe furnizate prin intermediul unor segmente terminale de linii închiriate include toate tipurile de legături de transmisie (linii dedicate de cupru, fibră optică, radio etc.) precum și toate tipurile de tehnologii, interfețe și protocoale utilizate (Ethernet, ATM, STM, WDM, MPLS etc.).

Delimitarea și definirea segmentelor corespunzătoare serviciilor de furnizare cu ridicata a unor segmente terminale de linii închiriate și serviciilor de furnizare a unor segmente de trunchi de linii închiriate

Trebuie menționat că serviciile de segmente terminale de linii închiriate și serviciile de segmente trunchi de linii închiriate nu sunt substituibile din punct de vedere funcțional și, prin urmare, nu pot fi considerate servicii substituibile din punctul de vedere al cererii. Fiecare dintre cele două servicii, furnizate separat, îndeplinește o anumită funcție și satisface o anumită nevoie, fiind folosite ca servicii complementare. Un utilizator al unuia dintre cele două servicii la nivelul pieței cu ridicata nu ar putea alege celălalt serviciu ca răspuns la o creștere mică, dar semnificativă a prețului, dat fiind că fiecare dintre aceste servicii intră în alcătuirea unor părți diferite ale rețelei, iar cererea este determinată de nevoile specifice ale rețelei operate de utilizatorul de la nivelul pieței cu ridicata.

Concluzie: ANRCETI consideră că serviciile de furnizare a unor segmente terminale de linii închiriate și serviciile de furnizare a unor segmente trunchi de linii închiriate nu fac parte din aceeași piață relevantă a produsului.

Servicii cu ridicata de acces local la puncte fixe (acces la bucla și sub-bucla locală)

Din punct de vedere al caracteristicilor funcționale, ANRCETI precizează că există diferențe semnificative între serviciile de acces local la puncte fixe și serviciile de furnizare cu ridicata a unor segmente terminale de linii închiriate, aceste produse regăsindu-se pe piețe diferite de acces la puncte fixe. Accesul local la puncte fixe presupune punerea la dispoziție a circuitului fizic dintre punctul terminal al rețelei, aflat la punctul de prezență al abonatului, și repartitorul principal din rețeaua de acces a furnizorului la care acel punct terminal al rețelei este conectat, în timp ce segmentele terminale de linii închiriate asigură punerea la dispoziție a unei capacități de transmisie permanente, dedicate, simetrice, între un punct terminal al rețelei și un punct de interconectare pentru linii închiriate. Astfel, spre deosebire de segmentele terminale de linii închiriate, serviciul de acces local la puncte fixe nu presupune furnizarea unor echipamente de transmisiuni, fiind un serviciu de acces la infrastructură. Perechea dezintegrează

Agencia Națională pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației

de cupru poate fi o componentă pentru construcția unui anumit tip de segment terminal, dar nu poate înlocui în sine segmentul terminal de linii închiriate.

Pentru furnizorii care utilizează linii închiriate, trecerea la cumpărarea serviciilor de acces local la puncte fixe ar fi asociată cu investiții considerabile ce ar trebui alocate pentru furnizarea unui produs echivalent pentru utilizatorii finali. Alegerea între serviciile de acces local la puncte fixe și segmentele terminale de linii închiriate cu ridicata este în primul rând o decizie care depinde de modelele de afaceri ale furnizorului, de strategia sa și într-o măsură mai mică, de preț. Este puțin probabil că o majorare mică dar semnificativă și non-tranzitorie a prețului la segmentele terminale de linii închiriate ar determina prin ea însăși un număr semnificativ de furnizori ce ar comuta la servicii de acces local la puncte fixe. De asemenea, este puțin probabil că o majorare mică dar semnificativă și non-tranzitorie a prețului pentru serviciile de acces local la puncte fixe ar determina prin ea însăși furnizorii pentru a comuta la segmente terminale de linii închiriate. În cele mai multe cazuri, clienții care achiziționează servicii de acces local la puncte fixe au făcut deja investiții ireversibile considerabile legate de serviciile lor cu amănuntul ce se bazează pe serviciile cu ridicata de acces local la puncte fixe.

Pe de altă parte, similar serviciilor de segmente terminale de linii închiriate, serviciile de acces local la puncte fixe pot fi utilizate ca suport pentru furnizarea de conexiuni de acces dedicat, simetric, punct-la-punct către puncte terminale ale rețelei, cel puțin la unul dintre capetele rețelei, indiferent de tehnologia folosită pentru furnizarea serviciului. Totuși, în Republica Moldova există puține furnizări de circuite fizice ale buclei locale puse la dispoziția altor furnizori, astfel încât, din punctul de vedere al cererii, substituibilitatea serviciilor de segmente terminale de linii închiriate cu serviciile de acces local la puncte fixe nu este relevantă pentru orizontul de timp al analizei, din perspectiva dinamicii pieței serviciilor segmente terminale de linii închiriate.

Concluzie: Din perspectiva cererii cu ridicata serviciile de furnizare a unor segmente terminale de linii închiriate și serviciile de acces local la puncte fixe nu pot fi considerate ca determinând aceeași piață relevantă a produsului în orizontul de timp al analizei.

Servicii de acces central la puncte fixe pentru produse de larg consum (acces de tip bitstream)

Serviciile de acces central la puncte fixe pentru produse de larg consum, la fel ca serviciile de segmente terminale de linii închiriate sunt utilizate drept resurse esențiale pentru furnizarea de servicii în bandă largă pentru utilizatorii finali. Cu toate acestea, un serviciu de acces central la puncte fixe pentru produse de larg consum la o anumită locație poate în unele cazuri fi utilizat de către un furnizor pentru a-și autofurniza capacități dedicate până la punctul terminal. Însă, în asemenea caz există limitări tehnice legate de inflexibilitatea tehnologiei (cumpărătorul poate utiliza doar acea tehnologie, care este utilizată de furnizorul de servicii de acces central la puncte fixe pentru produse de larg consum) și a modalităților de acces și autorizare stabilite pentru serviciul de acces central la puncte fixe pentru produse de larg consum (mai ales în cazul când se utilizează accesul bitstream de nivel IP). Un alt factor de constrângere este nivelul negarantat al capacităților disponibile, ceea ce creează limite pentru utilizarea eficientă a acestor servicii drept substituent pentru segmentele de linii închiriate.

Concluzie: Serviciul de acces de tip bitstream nu oferă posibilități suficiente de substituție pentru serviciile de linii închiriate segmente terminale.

ANRCETI a identificat că produsul focal al pieței serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe este serviciul de furnizare a liniilor închiriate segmente terminale furnizate prin intermediul rețelelor de cupru și rețelelor de fibră optică.

Aplicarea testului monopolistului ipotetic indică asupra faptului, că definirea inițială a produsului focal urmează a fi extinsă, astfel încât furnizarea cu ridicata a serviciilor de linii închiriate segmente terminale este relevantă indiferent de tehnologiile și legăturile de transmisie utilizate precum și indiferent de capacitate de transmisie.

ANRCETI concluzionează că piața relevantă a produsului este următoarea:

Piața furnizării cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe cuprinde serviciile de furnizare a segmentelor terminale de linii închiriate, indiferent de legăturile de transmisie, tehnologiile utilizate și capacități de transmisie, pentru punerea la dispoziție de capacitate închiriată sau rezervată.

ANRCETI consideră că la analizele viitoare, definiția acestei piețe ar putea fi extinsă dacă în viitor careva servicii vor deveni într-o măsură suficientă substituibile produsului focal.

3.4 Piața geografică

Piața geografică relevantă reprezintă zona în care sunt localizați furnizorii produselor din piața relevantă a produsului, zonă în care condițiile de concurență sunt suficient de omogene și care poate fi delimitată de arii geografice vecine datorită unor condiții concurențiale diferite. De asemenea, conform Instrucțiunilor Comisiei Europene, în mod tradițional, identificarea pieței relevante geografice se realizează pe baza următoarelor criterii: aria acoperită de rețea și existența unor limite geografice impuse prin lege sau prin acte administrative.

Analizând aceste criterii, ANRCETI a constatat că piața geografică relevantă corespunzătoare serviciilor de furnizare a unor segmente terminale de linii închiriate este națională, determinată de teritoriul Republicii Moldova, având în vedere că nu au fost identificate zone geografice în care condițiile concurențiale să fie suficient de diferite de restul teritoriului și astfel să fie justificată delimitarea unor piețe locale distincte.

În prezent, condițiile de autorizare a activității în domeniul prestării rețelelor și serviciilor de comunicații electronice se petrece prin intermediul procedurii de autorizare generală. Prin aceasta, orice persoană care intenționează să furnizeze rețele și/sau servicii de comunicații electronice poate începe activitatea dată, cu informarea prealabilă a ANRCETI despre lansarea unei activități și descrierea sumară a rețelei și serviciilor prestate. Autorizarea generală permite persoanei autorizate să desfășoare activitatea național. Astfel, orice zonă geografică a teritoriului național este caracterizată prin condiții similare de autorizare, fără nici o excepție, ceea ce denotă caracterul omogen al autorizațiilor tuturor furnizorilor de pe piață și a potențialilor noi-intrați.

ANRCETI consideră că în condițiile în care:

- toate autorizațiile/licențele sunt naționale și

Agencia Națională pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației

▪ cadrul de reglementare aplicabil serviciilor în cauză - cadrul legal și de reglementare în domeniul comunicațiilor electronice - este identic pe întreg teritoriul Republicii Moldova, dimensiunea geografică a pieței furnizării cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate este determinată de teritoriul național.

Concluzia ANRCETI: piața geografică relevantă a serviciilor cu ridicata de acces de înaltă calitate la puncte fixe este națională, determinată de teritoriul Republicii Moldova.

3.5 Aplicarea testului celor trei criterii

În conformitate cu Legea nr. 241/2007, pentru ca o piață să fie relevantă reglementării preventive de către ANRCETI, este important ca aceasta să întrunească caracteristici care să justifice impunerea obligațiilor speciale preventive (Art.57 (1), lit. a)).

ANRCETI a stabilit în Regulamentul nr. 55/2008⁶ că pentru determinarea faptului dacă o piață a produsului este relevantă este necesar ca ea să întrunească respectarea a trei criterii (exercițiu numit Testul celor trei criterii).

Cele trei criterii sunt:

1. dacă piața de comunicații electronice este caracterizată prin existența unor bariere înalte la intrare;
2. dacă piața de comunicații electronice în cauză ar tinde pe termen scurt sau mediu, spre o concurență suficientă pentru a proteja interesele consumatorilor, chiar și fără intervenții de reglementare;
3. dacă măsurile *ex post*, în absența unor măsuri *ex-ante* impuse pe această piață, ar fi suficiente pentru a remedia îngrijorările legate de existența unei poziții dominante pe piață.

Este necesar de menționat că aplicarea acestui test pentru aprecierea relevanței piețelor pentru reglementarea preventivă a fost elaborat de Comisia Europeană și recomandat regulatorilor naționali pentru exercițiul de identificare a piețelor.

Toate aceste criterii trebuie să fie îndeplinite cumulativ. În cazul în care, barierele la intrare nu sunt de durată, sau în cazul în care există dovezi recente de concurență sporită și de o concurență care tinde spre creștere continuă pe termen scurt și mediu, sau în cazul în care există anumite motive să se creadă că intervenția *ex-post* de către regulator ar putea fi eficientă, atunci este rezonabil ca regulatorul să se abțină de la impunerea măsurilor preventive în sarcina furnizorului cu putere semnificativă.

În cazul în care toate criteriile sunt îndeplinite, atunci ar fi justificată o analiză deplină de piață pentru a determina ce furnizor are putere semnificativă pe piață și a stabili remediile *preventive* aplicate acestor furnizori.

Capitolul de mai jos aplică fiecare dintre aceste criterii la piața de furnizare cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe.

3.5.1 Barierele de intrare și ieșire

Barierele pentru intrarea pe sau ieșirea de pe piață pot fi de două tipuri:

⁶Pct. 44 din Regulamentul privind identificarea și analiza piețelor relevante din domeniul comunicațiilor electronice și desemnarea furnizorilor de rețele și/sau servicii de comunicații electronice cu putere semnificativă pe aceste piețe Nr. 55 din 29 decembrie 2008, .

▪ **structurale:** bazate pe economii de scară și gamă, costuri irecuperabile și constrângeri tehnice;

▪ **juridice:** bazate pe politici cum ar fi acordarea licențelor, drepturi de trecere și alocarea spectrului de frecvențe.

Ținând cont că barierele legale la intrarea pe piață rezultă din dispozițiile legilor sau ale altor acte normative care au efect direct asupra condițiilor de intrare și poziționare a furnizorilor pe piața relevantă (de exemplu, alocarea de spectru), nedepinzând de condițiile economice, ANRCETI consideră că astfel de bariere nu există pe piața serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe.

Barierele structurale există la intrarea pe piață atunci când nivelul tehnologiei, structura costurilor asociate acestora și nivelul cererii sunt în măsură să creeze condiții neechilibrate între furnizorii existenți și concurenții potențiali, capabile să conducă la împiedicarea sau la întârzierea intrării pe piața relevantă a acestora din urmă. De exemplu, barierele structurale pot consta în existența pe piață a unor avantaje absolute de cost, economii substanțiale de scară și densitate, constrângeri legate de capacitate, precum și a unor costuri fixe irecuperabile ridicate pe care le presupune intrarea pe piață. Prin urmare, ANRCETI va analiza existența barierelor structurale din următoarele puncte de vedere:

- nivelul costurilor fixe irecuperabile la intrarea pe piață;
- economiile de scară și de densitate;
- controlul unei infrastructuri greu de dublat.

Este evidentă prezența barierelor înalte la intrarea pe piața de furnizare cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe. Intrarea pe piața dată este asociată cu înregistrarea unor costuri irecuperabile substanțiale. Concurenții care vor să intre pe această piață cu o ofertă viabilă din punct de vedere comercial, trebuie să își extindă rețeaua la nivel național (dezvoltarea infrastructurii de canalizație, instalarea liniilor de cupru sau de fibră optică), astfel încât să poată furniza servicii de acces de înaltă calitate la puncte fixe prin intermediul segmentelor terminale de linii închiriate.

Din aceste considerente costurile irecuperabile reprezintă bariere de intrare semnificative pentru piața de furnizare cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe.

Totodată, S.A., „Moldtelecom” deține controlul asupra rețelei cu cea mai mare acoperire la nivel național, prin intermediul căreia oferă servicii de segmente terminale de linii închiriate, iar mare parte din costurile de infrastructură de rețea fie au fost înregistrate la niveluri inferioare costurilor de înlocuire din prezent, fie au fost deja parțial amortizate. Aria de acoperire a rețelei, permite S.A., „Moldtelecom” să suporte costuri incrementale relativ scăzute (comparativ cu alți furnizori, care ar avea să construiască infrastructura dată de rețea) în momentul instalării de segmente terminale de linii închiriate pentru a furniza servicii de acces de înaltă calitate la puncte fixe către un anumit utilizator sau o anumită zonă. Rețelele de acces ale furnizorilor alternativi nu au o acoperire teritorială care să poată substitui acoperirea rețelei S.A., „Moldtelecom”. Aceștia ar trebui să suporte costuri fixe irecuperabile substanțiale pentru a-și extinde rețelele de acces.

Astfel, ANRCETI concluzionează că există bariere structurale substanțiale la intrarea pe piața de furnizare cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe.

3.5.2 Tendințe spre concurență efectivă

Agencia Națională pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației

Aplicarea acestui criteriu implică investigarea situației concurențiale dincolo de barierele existente la intrarea în piață, ținând cont că, chiar în condițiile în care o piață este caracterizată de bariere semnificative la intrare, o serie de alți factori structurali sau caracteristici ale pieței pot reprezenta argumente în favoarea faptului că piața tinde spre concurență efectivă.

ANRCETI a evaluat criteriul dat prin prisma cotelor de piață și a condițiilor concurențiale existente, în baza datelor prezentate de furnizori conform Chestionarelor de date statistice privind segmentele terminale de linii închiriate.

În acest sens, valorile au fost calculate în funcție de numărul de circuite de segmente terminale furnizate și în funcție de veniturile obținute din furnizarea serviciilor de segmente terminale de linii închiriate. Aceasta abordare este în conformitate cu pct.77 din Instrucțiunile Comisiei Europene⁷:

Autoritățile Naționale de Reglementare sunt în drept de a decide care sunt criteriile cele mai adecvate de măsurare a prezenței pe piață. De exemplu, veniturile obținute din furnizarea de linii închiriate, capacitatea de transmisie închiriată sau numărul de circuite de linii închiriate furnizate sunt posibilele criterii de măsurare a cotei și ponderii unei întreprinderi pe piețele liniilor închiriate.

Conform datelor prezentate în Tabelul 4, ANRCETI constată că cota de piață a S.A.”Moldtelecom”, în funcție de numărul de circuite de linii închiriate segmente terminale furnizate s-a diminuat considerabil în ultimii ani, înregistrând în anul 2019 un nivel de circa 15% . Totodată, dacă analizăm cota de piață a S.A.,„Moldtelecom”, în funcție de venitul obținut din furnizarea serviciilor de linii închiriate segmente terminale, constatăm că aceasta de asemenea a înregistrat o diminuare considerabilă în ultimii ani, în anul 2019 situându-se la nivelul de cca 5%.

Tabelul 4: Cotele de piață ale furnizorilor de servicii de segmente terminale de linii închiriate la nivel cu ridicata în funcție de volum și venituri pentru anii 2017 - 2019

Furnizor	Cota de piață în funcție de numărul de circuite furnizate			Cota de piață în funcție de venituri		
	2017	2018	2019	2017	2018	2019
Orange Moldova	34.59%	31.75%	53.10%	45.12%	54.32%	59.48%
Moldtelecom	18.24%	20.63%	15.12%	3.87%	5.02%	5.17%
Arax-Impex	23.27%	19.58%	15.12%	4.82%	4.46%	3.92%
Moldcell	8.81%	12.70%	9.30%	33.77%	20.84%	23.25%
Starnet	3.77%	6.35%	6.20%	3.19%	6.99%	7.45%
Rapid Link	10.69%	8.47%	0.78%	9.00%	8.15%	0.53%
Sicres	0.63%	0.53%	0.39%	0.23%	0.22%	0.19%

Astfel, constatăm că în ultimii ani a fost atestată o diminuare considerabilă a cotei de piață a S.A.”Moldtelecom”, atât în funcție de venitul obținut din furnizarea serviciilor de linii închiriate segmente-terminale, cât și în funcție de numărul de circuite de linii închiriate

⁷ Commission guidelines on market analysis and the assessment of significant market power under the Community regulatory framework for electronic communications networks and services (2002/C 165/03)

furnizate. Scăderea progresivă a cotei de piață a furnizorului determinat anterior cu putere semnificativă de piață este un indiciu al creșterii gradului de concurență pe piață.

O altă măsură a structurii pieței în vederea aprecierii concurenței este aprecierea Indicelui Hirfindahl Hirschmann (IHH). IHH măsoară gradul de concentrare a pieței prin intermediul unui indicator derivat din suma pătratelor cotelor de piață ale furnizorilor.

Tabelul nr.5: Calcularea Indicelui IHH pentru piața de furnizare cu ridicata a unor segmente terminale de linii închiriate

Furnizor	Cota de piață în funcție de numărul de circuite furnizate (2019)	IHH	Cota de piață în funcție de venituri (2019)	IHH
Orange Moldova	53.10%	0.2820	59.48%	0.3538
Moldtelecom	15.12%	0.0229	5.17%	0.0027
Arax-Impex	15.12%	0.0229	3.92%	0.0015
Moldcell	9.30%	0.0087	23.25%	0.0541
Starnet	6.20%	0.0038	7.45%	0.0055
Rapid Link	0.78%	0.0001	0.53%	0.000029
Sicres	0.39%	0.00002	0.19%	0.000004
TOTAL	100%	0.34024	100%	0.41767

IHH pentru piața de furnizare cu ridicata a unor segmente terminale de linii închiriate din Republica Moldova (pe baza datelor prezentate în Tabelul nr.5) este de 0,41767 în funcție de venitul obținut din furnizarea segmentelor terminale de linii închiriate și de 0,34024 în funcție de numărul de circuite furnizate. Astfel:

- IHH în funcție de circuite furnizate s-a micșorat de la 0,99202 în 2010 (S.A., „Moldtelecom” – cota de 99,6%) la 0,34024 în 2019 (S.A., „Moldtelecom” – cota de 15.12%);

- IHH în funcție de venituri din furnizarea cu ridicata a unor segmente terminale de linii închiriate s-a micșorat de la 0,51298 în 2010 (S.A., „Moldtelecom” – cota de piață 64.11%) la 0,41767 în 2019 (S.A., „Moldtelecom” – cota de 5.17%).

Prin urmare, diminuarea substanțială a cotelor de piață în funcție de venituri din furnizarea cu ridicata a unor segmente terminale de linii închiriate și în funcție de circuitele furnizate, cât și a IHH indică asupra faptului că acest criteriu nu este îndeplinit.

Prin urmare, ANRCETI concluzionează că acest criteriu nu este îndeplinit pe piața relevantă a produsului.

În iterațiile anterioare ale pieței furnizării cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe, acest criteriu a fost analizat și determinat relevant în exercițiul testului celor trei criterii. În prezenta analiză, având în vedere că exigențele celui de-al doilea criteriu

Agenția Națională pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației

nu sunt îndeplinite, ANRCETI consideră că nu mai este necesară analizarea măsurii în care aplicarea în mod exclusiv a legislației concurenței nu este suficientă pentru remedierea problemelor concurențiale.

Concluzie: În cadrul pieței identificate, ANRCETI este de părere că barierele înalte la intrarea pe piață continuă să existe, însă există o tendință către o concurență vizibilă în spatele acestor bariere, determinată prin evoluția cotelor de piață în funcție de venituri și circuite furnizate de linii închiriate segmente terminale, dar și evoluția indicatorului IHH.

Astfel, testul celor trei criterii pe piața analizată este eșuat. Această piață, prin urmare, nu este susceptibilă reglementării preventive.

3.6 Concluzii privind identificarea piețelor relevante

ANRCETI a aplicat Testul Monopolistului Ipotetic pentru a identifica limitele pieței furnizării cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe din punct de vedere al produsului și din punct de vedere geografic.

Prin urmare, piața identificată este:

- Piața furnizării cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe.

Această piață include furnizarea segmentelor terminale de linii închiriate, indiferent de capacitatea de transmisie precum și indiferent de tehnologiile și legăturile de transmisie utilizate (conform TMI).

Ulterior, ANRCETI a aplicat testul celor trei criterii pentru a determina susceptibilitatea pieței la reglementarea preventivă. Cu toate că piața furnizării cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe este caracterizată prin existența barierelor înalte la intrare pe piață, iar aplicarea legislației concurenței ar putea fi insuficientă pentru remedierea problemelor concurențiale, totuși există tendință către o concurență eficientă pe piață. În susținerea ipotezei sale de existență a unei concurențe efective pe piață, ANRCETI găsește importante următoarele argumente:

- **numărul furnizorilor de linii închiriate segmente terminale** – dezvoltarea infrastructurii furnizorilor de comunicații electronice a generat creșterea numărului de furnizori care oferă sau pot oferi servicii de linii închiriate segmente terminale: în 2019 există – 7 furnizori de rețele de comunicații electronice care furnizează segmente terminale de linii închiriate pe piața cu amănuntul și 7 furnizori care furnizează segmente terminale de linii închiriate pe piața cu ridicata.

- **numărul circuitelor furnizate de linii închiriate segmente terminale** - cota de piață, în funcție de numărul de circuite furnizate de linii închiriate segmente terminale, a furnizorului S.A. „Moldtelecom” (desemnat cu putere semnificativă pe piață prin Hotărârea Consiliului de Administrație al ANRCETI nr. 53 din 28.12.2017) s-a micșorat de la 99,6% în anul 2010 la –15.12% în anul 2019;

- **venitul obținut din furnizarea de linii închiriate segmente terminale** - cota de piață, în funcție de venitul obținut din furnizarea serviciului de linii închiriate segmente

terminale, a furnizorului S.A., „Moldtelecom” s-a micșorat de la 64,11% în anul 2010, la 5.17% în anul 2019;

- **nivelul de concentrare a pieței** - valoarea indicatorului IHH s-a micșorat în felul următor: în funcție de circuite furnizate de la 0,99202 în 2010 la 0,34024 în anul 2019, iar în funcție de venituri de la 0,51298 în anul 2010 la 0,41767 în 2019. Astfel, se înregistrează o reducere a gradului de concentrare a pieței.

ANRCETI ajunge la concluzia că furnizorii alternativi de linii închiriate segmente terminale produc suficientă presiune concurențială asupra S.A., „Moldtelecom”, furnizorul desemnat anterior cu putere semnificativă pe piața furnizării cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe.

În urma acestor constatări, ANRCETI urmează să retragă obligațiile speciale preventive, impuse anterior în sarcina S.A., „Moldtelecom” urmare a determinării puterii sale semnificative pe piața furnizării cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe (Hotărârea Consiliului de Administrație al ANRCETI nr. 53 din 28.12.2017).

Procedura de retragere a obligațiilor speciale preventive va fi executată în conformitate cu prevederile Regulamentului și ale Legii nr.241/2007.

Totodată, piața furnizării cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe urmează a fi exclusă din lista piețelor relevante de rețele și/sau servicii de comunicații electronice, aprobate prin Hotărârea Consiliului de Administrație al ANRCETI nr.85 din 28.04.2009.

4. Concluzii generale

ANRCETI găsește că o serie de indicii arată asupra faptului că piața dată nu mai întrunește cerințele testului celor trei criterii și, prin urmare, nu mai este susceptibilă reglementării *ex-ante*. Prin urmare și sub condiția acestei consultări publice, ANRCETI ar urma să ia decizia de retragere a obligațiilor impuse S.A., „Moldtelecom” în legătură cu puterea semnificativă pe care a exercitat-o anterior pe această piață. În conformitate cu prevederea art.49, alin.(4) al Legii nr.241/2007, ANRCETI, cu cel puțin 30 de zile înainte de retragerea oricăror obligații impuse unui anumit furnizor, trebuie să aducă această intenție la cunoștința persoanelor care au încheiat acorduri de interconectare sau de acces cu furnizorul respectiv, pentru a le permite să găsească furnizori alternativi sau să renegocieze acordul încheiat. ANRCETI consideră că pentru asigurarea procesului tranzitoriu în bune condiții este necesar ca, data din care obligațiile stabilite vor fi retrase să fie stabilită pentru 01 iulie 2021, acesta fiind considerat un termen rezonabil și suficient.

Suplimentar la aceasta, ANRCETI urmează să excludă piața furnizării cu ridicata a serviciilor de acces de înaltă calitate la puncte fixe (Piața 6) din Lista piețelor relevante de rețele și/sau servicii de comunicații electronice, definită prin Hotărârea Consiliului de Administrație al ANRCETI nr.85 din 28 aprilie 2009.